

**STEP - Senter for
innovasjonsforskning**

Postadresse/Besøksadresse:
Hammersborg torg 3,
0179 Oslo

Telefon: 22 86 80 10
Telefaks: 22 86 80 49

Foretaksregisteret: NO 948 007 029 MVA

STEP RAPPORT 05-2003

TITTEL

Innvandring av kompetanse
- hvilket potensial har registerdata?

FORFATTER(E)

Anders Ekeland

OPPDRAGSGIVER(E)

RAPPORTNR. STF38A03801	GRADERING	OPPDRAGSGIVERS REF.	
GRADER. DENNE SIDE	ISBN 82-14-03193-1	PROSJEKTNR.	ANTALL SIDER OG BILAG 23
ELEKTRONISK ARKIVKODE Document1	PROSJEKTLEDER (NAVN, SIGN.)		VERIFISERT AV (NAVN, SIGN.) Markus Bugge
ARKIVKODE	DATO 2003-06-16	GODKJENT AV (NAVN, STILLING, SIGN.) Svend Otto Remøe	

SAMMENDRAG

I dette notatet skal vi forsøke å kartlegge omfanget av forskere og andre høyt utdannede som flytter til Norge. Bakgrunnen er at det lenge har vært en uttalt nasjonal målsetting å stimulere til økt internasjonalisering av norsk forskning og et aspekt av dette er forskere som kommer til Norge for kortere eller lengre opphold, noen kanskje for godt.

Det er stor interesse for temaet, men både internasjonalt og på EU-nivå er forskningen på feltet preget av en grunnleggende mangel på data som kan belyse forskermobilitet. Det finnes nasjonal migrasjonsstatistikk, men den har av historiske årsaker ikke fokus på utdanning og yrkesbakgrunn i Europa. Fokus har vært på kriminell bakgrunn, familiebakgrunn, om man kunne forsørge seg selv osv. Derfor finnes det nesten ikke statistikk over hva slags kompetanse innvandrerne har – til tross for at kunnskap om dette hadde vært viktig for den offentlige debatten om innvandring.

Enda mindre data finnes om "utvandring", dvs. de som emigrerer, for man har generelt vært mye mer opptatt av å kontrollere innvandring enn utvandring. Dermed er det vanskelig å avgjøre om er "brain drain" eller "brain circulation" som er hovedtendensen mellom ulike land og verdensdeler.

Når det gjelder data for å belyse disse spørsmålene står de nordiske land i en særstilling. Her har en registerdata som kobler alle sysselsatte til sin arbeidsplass. Koblingen av det unike personnummer med det unike bedriftsnummer gjør det mulig å følge en persons yrkeskarriere over tid.

STIKKORD	NORSK	ENGELSK
GRUPPE 1	Teknologiledelse	
GRUPPE 2	Innovasjon	
EGENVALGTE		

Anders Ekeland

Innvandring av kompetanse
- hvilket potensial har
registerdata?

**STEP Senter for innovasjonsforskning
Sintef Teknologiledelse
Hammersborg torg 3
N-0179 Oslo
Norway**

Oslo, januar 2003

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	1
Hvem er forskere?	3
Forskerpersonalregisteret	3
Kulturell bakgrunn og statsborgerskap	4
Inn- og utvandring - migrasjonsmønstre	4
Innvandring og utdanning	5
Statsborgerskap og sysselsetting i forskning - en oversikt.....	6
Utenlandsk statsborgerskap og kompetanse.....	7
Statsborgerskap og næring – noen eksempler	9
Den årlige innvandring - fordeling på sektorer	13
Oppsummering	16
Vedlegg 1: Datakvalitet på migrasjonsdata.....	17

Tabeller

Tabell 1 Antall inn/utvandringer per person 1986 – 2001	5
Tabell 2 Andel med ukjent utdanning før og etter ad hoc undersøkelsen.....	6
Tabell 3 Effekten av ad hoc undersøkelsen på fordelingen på utdanningsnivå.	6
Tabell 4 Statsborgerskap og utdanning – absolutte tall 1999.....	7
Tabell 5 Statsborgerskap og utdanning – prosent, 1999	7
Tabell 6 Statsborgerskap og utdanning – detaljert inndeling i fag, 1999, prosent.....	7
Tabell 7 Utenlandske statsborgeres utdanning – detaljert inndeling i fag 1999	8
Tabell 8 Fordeling på hovednæringer, prosent 1999.....	9
Tabell 9 Personer med lang UoH-utdanning og PhD, etter næringssektor, prosent, 1999	9
Tabell 10 Personer med PhD, etter næringssektor, prosent, 1999	10
Tabell 12 Andelen av sysselsetting og andelen med PhD av alle med PhD, etter næring.....	11
Tabell 13 Inntektsfordeling, lang UoH og PhD, prosent, 1999.....	11
Tabell 14 Inntektsfordeling, IKT-sektoren, lang UoH og PhD, prosent, 1999	12
Tabell 15 Fylkesvis fordeling, prosent, 1999	12
Tabell 16 Fylkesvis fordeling, lang UoH og PhD, prosent 1999	13
Tabell 17 Innvandrere, 1996 kohorten, fordeling på næringer 1996- 2000	14
Tabell 18 1996 kohorten av innvandrere, fordeling på næringer 1996 - 2000.....	15
Tabell 19 Utvandring utenlandske statsborgere, 1987 - 2000.....	15
Tabell 20 Inkonsistente migrasjonshistorier 1986 – 2001	18
Tabell 21 Ulike inndelinger av personer med innvandringsbakgrunn/utenlandsk bakgrunn, etter statsborgerskap og innvandringskategori.....	19

Innledning

I dette notatet skal vi forsøke å kartlegge omfanget av forskere og andre høyt utdannede som flytter til Norge. Bakgrunnen er at det lenge har vært en uttalt nasjonal målsetting å stimulere til økt internasjonalisering av norsk forskning og et aspekt av dette er forskere som kommer til Norge for kortere eller lengre opphold, noen kanskje for godt.

Det må sies med en gang at dette arbeidet har et meget moderat omfang, om lag et halvt månedsverk. Det starter heller ikke ut med en veldig presis problemstilling, men er som tittelen sier en første kartlegging. Det er et raskt forsøk på å vise hva en kan få til med registerdata¹, ut i fra de data vi i STEP har for hånden. Andre potensielle registerdata blir drøftet noe underveis. Fokus er på forskere og høyere utdannede, men vi har med andre grupper for å få et inntrykk av hvor store strømmene av høyere utdannede er i forhold til resten.

Denne oppmerksomheten rundt internasjonal forskermobilitet er ikke noe særnorsk fenomen. EU-kommisjonen har siden midt på nittitallet hatt et vedvarende fokus på forskermobilitet.

Noen de mest sentrale dokumentene er:

“Green Paper on Education – Training – Research. The obstacles to transnational mobility” (1996)

“Report of the High Level Panel on the free movement of persons, chaired by Mrs Simone Veil” (1997).

“Towards a European Research Area” (2000)

“A mobility strategy for the European Research Area”, (June 2001)

I forbindelse med EU-toppmøtet i Lisboa i mars 2000 ble det opprettet en egen ”High level expert group on international researcher mobility” som avleverte sin ”Final Report” i april 2001². Resultatene fra gruppens arbeid var et viktig innspill til ”A mobility strategy for the European Research Area”. Det ble i juli 2002 avholdt et seminar om ”International mobility of the highly skilled” med deltakelse av forskere fra flere europeiske land og beslutningstakere på høyt nivå i kommisjonen.

OECD har også hatt fokus på forskermobilitet og gjennomførte en større studie ”Mobilising human resources for innovation” (2000). I juni 2001 ble det holdt et stort anlagt seminar med tittelen ”International Mobility of Highly Skilled Workers. From Statistical Analysis to the Formulation of Policies”. I OECDs arbeid med nasjonale innovasjonssystemer har det vært en arbeidsgruppe på personmobilitet som høsten 2001 publiserte en samling artikler med tittelen ”Innovative People. Mobility of skilled Personnel in National Innovation Systems”.

¹ Med registerdata menes her data som registreres for administrative formål av myndighetene. Det er særlig Folkeregisteret, Skattedirektoratet, Rikstrygdeverket, utdanningsinstitusjoner og Brønnøysundregistrene som er viktige dataleverandører.

² Den ble videreført som ”Steering group for international researcher mobility”

Det er stor interesse for temaet, men både internasjonalt og på EU-nivå er forskningen på feltet preget av en grunnleggende mangel på data som kan belyse forskermobilitet. Det finnes nasjonal migrasjonsstatistikk, men den har av historiske årsaker ikke fokus på utdanning og yrkesbakgrunn i Europa. Fokus har vært på kriminell bakgrunn, familiebakgrunn, om man kunne forsørge seg selv osv. Derfor finnes det nesten ikke statistikk over hva slags kompetanse innvandrerne har – til tross for at kunnskap om dette hadde vært viktig for den offentlige debatten om innvandring. Unntakene fra regelen er USA, Japan og spesielt Australia som har relativt detaljert statistikk over innvandreres utdanning og yrkesbakgrunn. USA og Australia er land med innvandring i en helt annen skala enn mange mindre europeiske land.

Enda mindre data finnes om ”utvandring”, dvs. de som emigrerer, for man har generelt vært mye mer opptatt av å kontrollere innvandring enn utvandring. Dermed er det vanskelig å avgjøre om er ”brain drain” eller ”brain circulation” som er hovedtendensen mellom ulike land og verdensdeler. Selv om man kjente utdanning og/eller yrkesbakgrunn på innvandringstidspunktet har man – bortsett fra i de nordiske land som har registerdata - ingen detaljerte data om i hvilke sektorer de innvandrede jobber i årene etter at de kom til sitt nye hjemland. En mulig datakilde er Arbeidskraftundersøkelsen (Labour Force Survey) som gjennomføres i alle europeiske land. Arbeidskraftundersøkelsen er forholdsvis standardisert og ville derfor egnet seg for komparative analyser. Men den har et altfor lite utvalg til å si noe om små grupper som innvandrere, og det er umulig å dele denne gruppen ytterligere opp etter utdanning og næring.

Når det gjelder data for å belyse disse spørsmålene står de nordiske land i en særstilling. Her har en registerdata som kobler alle sysselsatte til sin arbeidsplass. Koblingen av det unike personnummer med det unike bedriftsnummer³ gjør det mulig å følge en persons yrkeskarriere over tid.

Disse mulighetene skyldes at alle de opplysninger som finnes i ulike offentlige - men også private - registre som bruker personnummer og bedriftsnummer kan trekkes inn som bakgrunnsvariable. Dermed har man tilgang på mange ulike typer data både om personer og bedrifter. Slike registre blir opprettet helt uavhengig av hverandre for mange ulike formål, men det forhindrer ikke at dataene kan kobles på et senere tidspunkt. Det avgjørende er at person og bedriftsopplysninger er identifisert med hhv. person- og bedriftsnummer og ikke med navn, adresse som langt fra er entydige, og som endres over tid. Noen etater har behov for å vite hvor vi jobber til enhver tid. Først og fremst gjelder det Rikstrygdeverket og Skattedirektoratet. Fra deres databaser får vi en kobling mellom person og arbeidsgiver som åpner for detaljerte studier av personers yrkeskarriere på den ene siden og utviklingen av kompetansen til ulike bedrifter.

Selv om registerdataene er en rik datakilde må en alltid foreta en nærmere presisering av hvordan de begrepene vi opererer med på et overordnet analytisk plan skal gjøres operasjonelle ut i fra de foreliggende data.

³ I denne rapporten følger vi den statistiske begrepsbruken hvor bedrift er en arbeidsplass med en unik næringskode og geografisk plassering. Foretak er den juridiske enheten som eier én eller flere bedrifter.

Hvem er forskere?

Det enkle svaret er at det er personer som driver med forskning og utvikling. Dette er definert i den såkalte Frascati manualen på følgende måte:

...any systematic and creative work undertaken in order to increase the stock of knowledge, including knowledge of humans, culture and society and the use of this knowledge to devise new applications...

Nå er det ikke lett - og ofte ikke hensiktsmessig - å trekke skarpe grenser mellom forskningsaktivitet og ulike typer produktutvikling, kompetanseheving osv. Selv om en hadde en klar definisjon av hva som kan karakteriseres som forskning er det ikke lett å finne data som kan identifisere dem som er forskere. Dette gjelder også den definisjonen som vi finner i Frascati manualen.

Derfor blir forskere som regel definert ut i fra hvor de arbeider, noe vi kan kalle en institusjonell definisjon. Forsker blir definert som en personen med utdanning på høyeste nivå og som arbeider ved de institusjoner som vi vet driver med forskning. Det er for det første universitetene og de vitenskapelige høyskolene. For det andre er det organisasjoner klassifisert som "Forsknings- og utviklingsarbeid" med NACE kode 73. Her finner vi undergruppene "naturvitenskap og teknikk" og "samfunnsvitenskap og humanistiske fag". Nesten hele NACE 73 består av forskningsinstitutter - det er bare noen få vanlige kommersielle foretak.

Siden næringsklassifiseringen tar utgangspunkt i bedriftens hovedaktivitet, vil forskning som foregår i bedrifter med egne forsknings- og utviklingsavdelinger i private og offentlige virksomheter ikke komme med i statistikken. En bedrift i oljesektoren kan dermed drive med mye forskning og utvikling, uten at de ansatte forskerne lar seg identifisere som forskere.

Forskerpersonalregisteret

Hvis man tar utgangspunkt i de bedriftene som tilhører NACE 73, forskning, og ser på alle de ansatte, så får en også med seg teknisk og administrativ personale som har ulike støttefunksjoner. Dette kunne man unngå ved å sjekke hva slags stilling personen har mot det såkalte forskerpersonalregisteret⁴ som inneholder opplysninger om alle forskere, dvs. stillingstype, fagfelt, finansiering av stilling, eventuell doktorgrad, for å nevne noen viktige kjennetegn som finnes i registeret. Forskerpersonalregisteret får sine data fra universiteter, vitenskapelige høyskoler og forskningsinstitutter og kan dermed lett skille ut vitenskapelig personale av ulike typer fra andre typer ansatte ved institusjoner som driver med forskning fordi de har førstehånds kjennskap til sine ansatte. STEP har ikke umiddelbar tilgang til forskerpersonalregisteret, og dermed ble det i denne omgang ikke mulig å koble forskerpersonalregisteret til andre registerdata.

Når vi ikke har hatt tilgang til forskerpersonalregisteret (FPR) må vi bruke andre kjennetegn ved forskere for å skille dem fra annet personale. For å skille forskerne fra

⁴ Registeret blir ivaretatt av NIFU, se www.nifu.no for en nærmere beskrivelse av innholdet i registeret og analyser basert på registeret. .

ikke-vitenskapelig ansatte har vi primært valgt å bruke utdanning, ved å kreve at man skal ha utdanning på embetseksamens nivå for å bli regnet som forsker.

En slik definisjon vil inkludere administrativt personale med høy utdanning, for eksempel støttefunksjoner som IT-drift. Disse vil ofte ha et inntektsnivå som ikke er vesensforskjellig fra forskernes, så inntekt kan ikke skille dem fra forskerne. Siden fokus er på innvandrere som kan ha mer spesielle yrkeskarrierer kan en også tenke seg at en har vaskepersonale med høy utdanning, men dette regner vi med er et marginalt fenomen. Som vi skal se nedenfor er hovedproblemet at vi *ikke* kjenner de nylig innvandrede sin utdanning, ikke at vi ikke kan skille dem fra IT-sjefen med hovedfag i informatikk, eller økonomisjefen som er sosialøkonom.

Det hadde vært ønskelig å ha data om yrke, for da kunne forskere skilles fra høyt utdannet teknisk og administrativt personale. Vi har ikke hatt yrkeskoder på bred basis i det norske registerdatasystemet. Dette er i ferd med å bli innført og i årene som kommer vil vi se hva det kan bety for denne typen analyser. Det er grunn til ikke å ha for store forventninger til dette for ISCO (International Standard for Classification of Occupations) definerer yrke – i mangel av andre opplysninger – i stor grad ut fra utdanning for de gruppene vi her snakker om

Dette er en av de svakhetene ved ISCO som gjør at klassifiseringen er mer brukt der en mangler (gode) utdanningsdata. Selve strukturen i ISCO er langt fra ideell etter vår oppfatning. Typisk nok er forsker ikke noen kategori som en enkelt kan bruke med utgangspunkt i ISCO. En utførlig drøfting av ISCO's sterke og svake sider er utenfor rammen av dette notatet⁵.

Kulturell bakgrunn og statsborgerskap

I de data som ligger til grunn for denne studien, de såkalt ”sysselsettingsfilene” fra SSB, har vi i utgangspunktet bare kjennskap til statsborgerskap for hvert år. Siden skifte av statsborgerskap ikke er uvanlig har vi fra SSB fått en fil med alle som skifter til norsk statsborgerskap i perioden 1986 – 2000. Før vi tar hensyn til skifte av statsborgerskap er det om lag 150 tusen personer i alderen 16 – 70 år som er utenlandske statsborgere. Når vi inkluderer dem som har skiftet statsborgerskap, dreier det seg i alt om ca. 220 tusen personer i den yrkesaktive delen av befolkningen som omfattes av sysselsettingsfilene.

Det finnes en lang rekke mulige kombinasjoner av kulturell bakgrunn og statsborgerskap målt på ulike måter, se vedlegg 1. Dermed er det noen mindre grupper som er norske statsborgere, men som på grunn av kulturelle bakgrunn, oppvekst og dermed antakeligvis nettverk i andre land kunne tenkes å bidra med impulser utenifra til forskning. Men med de data som har stått til vår disposisjon har vi ikke mulighet for å gå nærmere inn på dette.

Inn- og utvandring - migrasjonsmønstre

Når vi tenker på inn- og utvandring ser vi vanligvis for oss personer som vandrer inn- eller ut en gang for alltid. En annen viktig gruppe er de som har *ett* opphold i Norge. De aller fleste følger dette mønsteret, men noen få ”pendler” inn og ut.

⁵ En grundigere drøfting med videre referanser finnes i Ekeland, 1998, ”Indicators for human resources and mobility”, IDEA paper no. 9.

Tabell 1 Antall inn/utvandring per person 1986 – 2001

Antall inn/ut	Antall personer	Prosent
1	210641	53,4 %
2	152230	38,6 %
3	18261	4,6 %
4	10056	2,5 %
5	2105	0,5 %
6	980	0,2 %
7	273	0,1 %
...
19	1	0,0 %
	394787	100,0 %

Vi ser av tabellen at litt over 53% vandrer inn eller ut i perioden. Drøye 38% vandrer inn/ut eller ut/inn. Disse to gruppene utgjør 92%. Av de resterende 8% har de aller, aller fleste to flyttebevegelser, og noen ytterst få har mange. Vi har en ekstremobservasjon, med hele 19 flyttemeldinger i perioden.

I det norske regelverket skal utenlandsopphold over 6 måneder registreres. FN har foreslått at opphold på 12 måneder eller mer skal regnes som migrasjon. Etter vår oppfatning er det en hensiktsmessig definisjon. Det er 23.000 som har inn/ut eller ut/inn en gang i ett og samme år. Noen få av dem har to eller flere år med både ut- og innreise. Av disse er om lag 10.000 utenlandske statsborgere. Også der hvor inn/utreisene foretas i to ulike år kan det være snakk om korte opphold. Det er ikke mange slike opphold under 12 måneder, men for å sikre internasjonal sammenligning bruker vi her 12 måneders opphold som definisjon på migrasjon. Selv det er kort, og kanskje burde en heller ha hatt en kategori for utenlandsopphold. I mange av disse tilfellene er det i utgangspunktet klart at en kommer tilbake til hjemlandet. Det dreier seg ikke om det en i dagligtale kaller innvandring.

Innvandring og utdanning

Et stort problem for studier av "brain drain and gain" har vært at vi ikke har registrert utdanning for innvandrere. Alle eksamener som avlegges i Norge blir registrert, men det finnes ikke noen systematiske rutiner for å klassifisere og registrere innvandrernes utdanning. Derfor har SSB i to omganger gjennomført større spesialundersøkelser for å skaffe data om dette. Den siste ble gjennomført i 1999. Denne retter seg ikke bare mot innvandrere, det finnes også noen etniske norske som av ulike grunner ikke har fått registrert sin utdanning.

I utgangspunktet var det om lag 92 000 personer av utenlandsk opprinnelse hvor vi ikke kjente høyeste avlagte utdanning. Som et resultat av undersøkelsen fikk om lag 84 000 registrert sin høyeste utdanning. Selv om alle hull ikke ble tettet førte dette til en vesentlig forbedring av datakvaliteten når det gjelder innvandreres utdanning⁶. Problemet med en slik ad hoc undersøkelse er selvsagt at etter som årene går er det stadig nye innvandrere som ikke får registrert sitt utdanningsnivå når de kommer til Norge og så er vi etter fem, seks år tilbake til en situasjon hvor vi ikke kjenner

⁶ Undersøkelsen er godt dokumentert, se Elisabet Dalheim, "En skjembasert komplettering av registeret for befolkningens høyeste utdanning. Opplysninger om opplæring, skolegang og utdanning 1999", Notat fra SSB, 2000/53.

utdanningsbakgrunn til en betydelig av innvandrerne, noe som er uheldig av flere grunner. Spesielt hvis det kommer en bølge av innvandrere fra et kriseområde, så kan antallet personer med ukjent utdanning bli høyt i løpet av kort tid.

Dermed kan en ikke si mye om deres potensielle bidrag til økonomi og samfunnsliv, si noe om behovet for å heve/endre deres kompetanse osv.

Tabell 2 Andel med ukjent utdanning før og etter ad hoc undersøkelsen.

	Norge	Norden	Vest-Europa	Øst-Europa	Asia	Nord-Amerika	Afrika	Latin-Amerika
Ukjent, før	3,2 %	55,2 %	53,5 %	75,7 %	71,9 %	48,6 %	75,4 %	53,3 %
Ukjent, etter	2,7 %	27,0 %	24,5 %	39,3 %	49,2 %	22,3 %	54,7 %	33,5 %

Vi ser at andelen med ukjent utdanning før ad hoc undersøkelsen ligger godt over 50%, bare for Nord-Amerika (USA og Canada) er den så vidt under 40%. Etter ad hoc undersøkelsen har det skjedd en klar forbedring⁷. Mest iøynefallende er at antallet med helt ukjent utdanning har gått ned, men også en lang rekke personer som tidligere hadde fått tilordnet en utdanningskode har fått en riktigere, mer presis kode gjennom denne undersøkelsen.

Tabell 3 Effekten av ad hoc undersøkelsen på fordelingen på utdanningsnivå.

Nivå	Før	Etter	Før	Etter
0 Ukjent utdanning	92111	38723	50,7 %	21,3 %
1 -4 Vdg. skole	62948	96963	34,7 %	53,4 %
5 UoH, enkeltfag (13-14 år)	9674	14901	5,3 %	8,2 %
6 UoH, cand. mag (15-16 år)	10067	18403	5,5 %	10,1 %
7+ 8, UoH, embeds. eks, dr.grad	6745	12555	3,7 %	6,9 %
Sum	181545	181545	100,0 %	100,0 %

Ad hoc undersøkelsen resulterte i at ukjent utdanning gikk ned fra 50% til noe over 21%. Økningen i andelen med kjent utdanning er sterkest for nivå 6 og 7+8

Statsborgerskap og sysselsetting i forskning - en oversikt

Vi ser innledningsvis på beholdningen av utlendinger i de ulike sektorene. Vi har valgt en næringsinndeling med noen veldig store aggregerte sektorer på den ene siden og fokus på forskningssektoren (NACE 73.000) og universiteter (NACE 80.300 - 80.303). Vi har delt forskningssektoren i sine to undersektorer, naturvitenskap og teknologi (73.100) og samfunnsvitenskap, humaniora og alle andre ikke-teknologiske fagområder (73.200). Når det gjelder universiteter så omfatter dette både de fire universitetene og de vitenskapelige høyskolene. Vi har ikke tatt med "Undervisning ved andre høyskoler" (NACE 80.309) - og det kan diskuteres. Her finner vi blant annet Handelshøyskolen BI, hvor noen avdelinger er på universitetsnivå, mens andre ikke har vært det – noe som kan ha endret seg. Det samme gjelder politihøyskolen, Ansgar bibelskole, diverse private kunstskoler osv. Denne kategorien "Undervisning ved andre høyskoler" (80.309) er en broket forsamling og det har ikke vært tid til å foreta et utvalg. Derfor er denne gruppen slått sammen under øvrig undervisning.

⁷ Denne forskjellen kan skyldes at det er et etterslep mellom produksjonen av "sysselsettingsfilene" og de endelige resultatene av undersøkelsen. Det har både fra vår side og SSBs vært arbeidet for å finne ut av dette uten at en har lyktes innen for rammen av dette prosjektet.

Utenlandsk statsborgerskap og kompetanse

Som nevnt ovenfor så er det flere kombinasjoner kulturell bakgrunn og statsborgerskap. En fullstendig analyse ville ta for seg statsborgerskap, skifte av statsborgerskap, første- og annengenerasjons innvandring osv. I en mer omfattende analyse ville en sett på de ulike kombinasjonene. I denne undersøkelsen bruker vi bare statsborgerskap. Vi skal behandle de som *er* utenlandske statsborgere og de som *har vært* utenlandske statsborgere som én gruppe i det følgende.

Tabell 4 Statsborgerskap og utdanning – absolutte tall 1999

	Norge	Norden	Vest-Europa	Øst-Europa	Asia	Nord-Amerika	Afrika	Latin-Amerika
Ukjent	73776	13277	8650	11338	15876	1978	6065	2128
Vg.skole	2211208	22709	15921	13729	32644	3058	7711	4939
UoH kort	295672	3963	3153	1722	3347	967	913	715
UoH lang	389395	7664	6904	2953	5494	2416	1254	1092
PhD	8398	562	916	249	302	307	62	77
	2978449	48175	35544	29991	57663	8726	16005	8951

Vi minner om at vi her fordeler personene etter det opprinnelige statsborgerskapet og at vi har tatt med resultatene av ad hoc undersøkelsen.

Tabell 5 Statsborgerskap og utdanning – prosent, 1999

	Norge	Norden	Vest-Europa	Øst-Europa	Asia	Nord-Amerika	Afrika	Latin-Amerika
Ukjent	2,5	27,6	24,3	37,8	27,5	22,7	37,9	23,8
Vg.skole	74,2	47,1	44,8	45,8	56,6	35,0	48,2	55,2
UoH kort	9,9	8,2	8,9	5,7	5,8	11,1	5,7	8,0
UoH lang	13,1	15,9	19,4	9,8	9,5	27,7	7,8	12,2
PhD	0,3	1,2	2,6	0,8	0,5	3,5	0,4	0,9
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vi ser at de ”rike” delene av verden har flere med høyere utdanning, men fortsatt er andelen med ”ukjent” utdanning så høy at bildet kunne bli en god del anderledes hvis vi kunne få brakt andelen med ukjent utdanning ned på nivå med norske statsborgere.

Tabell 6 Statsborgerskap og utdanning – detaljert inndeling i fag, 1999, prosent

	Norge	Norden	Vest-Europa	Øst-Europa	Asia	Nord-Amerika	Afrika	Latin-Amerika
Ukjent	2,5	27,6	24,3	37,8	27,5	22,7	37,9	23,8
Grunnskole	41,7	25,0	24,0	23,4	35,7	15,1	28,9	29,3
Fagutdanning	5,7	2,3	1,5	0,4	1,0	2,1	0,8	1,5
Vdg. skole	26,8	19,8	19,3	22,0	19,9	17,8	18,5	24,4
Andre fag 1-4 år;	10,4	10,8	12,6	7,9	8,8	19,0	8,0	11,9
Andre fag 5++ år;	1,8	2,5	4,7	2,8	1,2	9,0	1,4	3,1
Nat.&tek 1-4 år	0,8	2,3	3,7	1,5	1,2	3,4	1,3	1,8
Nat.&tek 5++ år	0,7	1,5	3,2	1,7	0,8	3,6	0,8	1,3
Øk-adm 1-4 år	3,4	1,3	1,2	0,4	0,4	1,8	0,6	0,5
Øk-adm 5++	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,1	0,0
Ingeniør 1-4 år	1,9	0,5	0,6	0,1	0,9	0,7	0,4	0,2
Ingeniør 5++	1,0	0,2	0,4	0,1	0,4	0,7	0,2	0,1
Medisin 1-4 år	2,5	4,7	2,7	0,9	1,3	2,5	0,7	1,3

Medisin 5++	0,7	1,4	1,7	0,9	0,9	1,3	0,3	0,6
Sum	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabellen viser en langt mer detaljert inndeling i fagområder. Gitt at vi har en meget detaljert utdanningsklassifisering – både nasjonalt og internasjonalt⁸ - så kan en lage meget detaljerte oversikter over utdanning. Graden av detalj en ønsker avhenger av det analytiske formålet. Det er klart at fordelingen mellom de enkelte gruppene av høyere utdanning, kan forandre seg betraktelig hvis en får registrert utdanningen til de som nå er i gruppen ”ukjent utdanning”.

Tabell 7 Utenlandske statsborgeres utdanning – detaljert inndeling i fag 1999

	Norge	Norden	Vest-Europa	Øst-Europa	Asia	Nord-Amerika	Afrika	Latin-Amerika	Andel
Ukjent	73776	13277	8650	11338	15876	1978	6065	2128	44,6 %
Grunnskole	1242750	12067	8533	7012	20564	1315	4625	2623	4,4 %
Fagutdanning	169267	1123	544	128	579	187	131	132	1,6 %
Vdg. skole	799191	9519	6844	6589	11501	1556	2955	2184	4,9 %
Andre fag 1-4 år;	309362	5222	4466	2370	5047	1657	1276	1067	6,4 %
Andre fag 5++ år;	52357	1220	1662	843	681	787	222	281	9,8 %
Nat.&tek 1-4 år	22757	1092	1325	457	678	296	216	165	15,7 %
Nat.&tek 5++ år	22203	744	1154	502	479	311	129	115	13,4 %
Øk-adm 1-4 år	102024	612	432	129	237	154	97	49	1,6 %
Øk-adm 5++	3766	27	52	13	38	27	24	2	4,6 %
Ingeniør 1-4 år	55566	237	197	42	495	65	70	19	2,0 %
Ingeniør 5++	29781	112	137	28	234	58	31	12	2,0 %
Medisin 1-4 år	75761	2261	961	261	761	219	111	117	5,8 %
Medisin 5++	19888	662	587	279	493	116	53	57	10,2 %
Alle	2978449	48175	35544	29991	57663	8726	16005	8951	6,4 %

De absolutte tallene gir et godt inntrykk av hvor få personer det finnes i enkelte kategorier og hvor en fordeling av de med ukjent utdanning vil kunne endre bildet en god del. Tabellen viser også andelen utenlandske statsborger innenfor hver utdanningskategori. Vi ser at andelen er høyere innen de lange utdanningene, spesielt innen naturvitenskap og teknologi, men dette kan skyldes at slike utdanninger er enklere å få godkjent siden innholdet i utdanningen er mindre språklig og kulturelt betinget enn andre fag, hvor kjennskap til norsk språk og kultur er viktigere.

⁸ Siste nasjonale revisjon var i 2000, forrige i 1989. Både den norske standarden og den internasjonale standarden ISCED-97 finnes i registrene.

Den mest overraskende forskjellen mellom denne tabellen og den forrige er økningen for norske statsborgere i ”Undervisning for øvrig”. Vi ser også at personrettede tjenester øker sin andel kraftig. Det er ikke overraskende siden mange med høy utdanning jobber i personrettede tjenester, som helse, omsorg, og undervisning.

Tabell 10 Personer med PhD, etter næringssektor, prosent, 1999

Sektor	Norge	Norden	Vest-Europa	Øst-Europa	Asia	Nord-Amerika	Afrika	Latin-Amerika
Ukjent sektor	0,9	2,0	1,7	2,6	0,5	1,6	0,0	3,8
Vareproduserende	9,5	10,6	17,1	8,9	11,3	13,4	12,5	9,4
IKT sektorer	1,9	1,4	2,2	2,1	4,4	0,4	0,0	3,8
Tjenester (vareprod.)	2,8	1,4	4,8	11,0	11,8	7,7	5,0	13,2
FoU nat.vit	13,7	6,3	13,5	9,4	11,8	18,3	2,5	9,4
FoU samf.vit	2,0	1,6	1,3	0,5	1,0	1,2	2,5	0,0
Tjenester (personrettet)	35,1	45,2	34,0	41,4	36,8	22,4	42,5	34,0
Undervisning forøvrig	1,7	3,9	4,6	5,8	5,9	8,1	0,0	3,8
Universiteter	32,4	27,8	20,7	18,3	16,7	26,8	35,0	22,6
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ikke uventet øker andelen som arbeider ved universiteter og vitenskapelige høyskoler kraftig. Vi ser at ”Undervisning for øvrig” er tilbake til samme nivå som for befolkningen som helhet.

Det er en klart høyere andel i naturvitenskap og teknologi enn i samfunnsvitenskap.

Tabell 11 Personer med PhD, etter næringssektor, 1999

Sektor	Norge	Norden	Vest-Eur.	Øst-Eur.	Asia	Nord-Am.	Afrika	Latin-Am.	I alt
Ukjent sektor	71	10	13	5	1	4		2	106
Vareproduserende	735	54	133	17	23	33	5	5	1005
IKT sektorer	145	7	17	4	9	1		2	185
Tjenester (vareprod.)	215	7	37	21	24	19	2	7	332
FoU nat.vit	1057	32	105	18	24	45	1	5	1287
FoU samf.vit	153	8	10	1	2	3	1		178
Tjenester (personrettet)	2702	231	264	79	75	55	17	18	3441
Undervisning forøvrig	130	20	36	11	12	20		2	231
Universiteter	2499	142	161	35	34	66	14	12	2963
	7707	511	776	191	204	246	40	53	9728

Det er i alt snaut 10.000 personer med PhD i Norge i 1999 og den overveldende majoriteten er norske statsborgere, snaut 8.000. Når en ser på en så liten gruppe blir det ikke mange personer i hver celle i tabellen. En må igjen ha i mente hvor mange av dem med utenlandsk statsborgerskap som har ukjent utdanning, hvorav sikkert noen har PhD. Men som påpekt tidligere er en klar underrapportering siden det ikke er noen administrativ handling som krever at deres utenlandske PhD blir registrert, ei heller noen løpende statistiske rutiner som krever registrering.

Tabell 12 Andelen av sysselsetting og andelen med PhD av alle med PhD, etter næring

Sektor	I prosent av alle sysselsatte i sektoren	I prosent av alle sysselsatte med PhD i sektoren
Ukjent sektor	3,5 %	33,0 %
Vareproduserende	4,7 %	26,9 %
IKT sektorer	5,4 %	21,6 %
Tjenester (vareprod.)	5,6 %	35,2 %
FoU nat.vit	8,8 %	17,9 %
FoU samf.vit	7,6 %	14,0 %
Tjenester (personrettet)	6,0 %	21,5 %
Undervisning forøvrig	4,0 %	43,7 %
Universiteter	9,6 %	15,7 %

Vi ser i første kolonne at de utenlandske statsborgerne utgjør fra 3% - 10% av sysselsatte i ulike sektorer. I andre kolonne ser vi andelen av utenlandske statsborgere av de som har PhD. Vi ser også at mens andelen utenlandske statsborgere er høyere i de "intellektuelle" sektorene, dvs. forskning og universiteter, så har vi den motsatte tendensen for personer med PhD. Vi har en ulik fordeling av norske statsborgere med PhD og utenlandske med PhD. De sistnevnte er relativt sett mer i ikke-akademiske bransjer - og vice versa. En forklaring kan være at utenlandske statsborgere med PhD i større grad er "utplassert" i Norge i utenlandsavdelinger av internasjonale konsern, eller i utenlandske staters representasjon i Norge. Det igjen kan skyldes at de som bruker sin PhD i akademisk sammenheng i stor grad gjør det i sitt hjemland, mens de som er i annen virksomhet er mer mobile.

Tabell 13 Inntektsfordeling, lang UoH og PhD, prosent, 1999

Pensjonsgivende inntekt	Norge	Norden	Vest-Eur.	Øst-Eur.	Asia	Nord-Am.	Afrika	Latin-Am.
1 .. 50.000	5,8	6,0	8,2	14,6	11,4	10,4	14,7	11,0
50.000 .. 150.000	11,1	13,5	13,9	19,3	18,1	13,8	25,5	20,0
150.000 .. 250.000	27,3	30,5	23,6	31,1	31,8	23,9	30,1	34,4
250.000 .. 350.000	33,3	27,7	25,9	20,1	24,8	26,4	20,1	21,3
350000 .. 450.000	11,3	9,9	10,6	7,5	7,6	10,8	5,3	6,1
450000 .. 550.000	5,3	5,2	7,1	3,8	3,3	6,2	2,2	3,1
550000 .. 650.000	2,7	3,3	4,5	2,2	1,5	3,3	1,2	1,8
650000 .. 1.000.000	2,7	3,2	4,8	1,4	1,2	3,3	0,9	1,8
Over 1 mill. NOK	0,6	0,7	1,5	0,1	0,3	2,0	0,0	0,5
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vi ser i denne tabellen bare på dem som har inntekt. Vi ser som ventet at de rike landene har en forholdsvis lik inntektsfordeling. Vest-Europa og Nord-Amerika har flere med de aller høyeste inntektene. De utenlandske statsborgerne har flere i de laveste innteksgruppene. Dette er ikke overraskende ettersom en på den ene siden migrerer fordi situasjonen i hjemlandet er vanskelig, "push", og på den andre siden drar ut fordi det er attraktivt, faglig og/eller økonomisk, "pull". Middelklassen er mindre påvirket av både "push" og "pull" faktorer.

Tabellen viser at bortsett fra konsentrasjonen i Oslo, så er fordelingen av utenlandske statsborgere stort sett lik den vi finner for befolkningen forøvrig. Denne tabellen er først og fremst ment som et sammenligningsgrunnlag. Et alternativ ville være å bruke arbeidsstedets kommune som også er en variabel i registerdataene, eller postnummer hvis en vil ha en enda mer detaljert inndeling, for eksempel i de store byene.

Tabell 16 Fylkesvis fordeling, lang UoH og PhD, prosent 1999

	Norge	Norden	V-Europa	Ø-Europa	Asia	Nord-Amerika	Afrika	Latin-Amerika
Østfold	4,1	4,5	2,9	4,8	3,0	3,1	2,6	2,0
Akershus	12,9	17,8	16,8	12,8	13,8	16,9	9,8	12,4
Oslo	18,6	28,9	23,6	27,5	40,8	24,7	48,3	31,7
Hedmark	3,2	2,7	1,9	2,2	1,7	1,2	1,2	0,8
Oppland	3,1	2,3	1,7	2,5	1,5	1,6	1,3	2,1
Buskerud	4,5	4,6	4,5	5,0	4,3	3,6	3,0	3,7
Vestfold	4,3	3,1	3,4	3,5	2,6	3,5	1,7	2,4
Telemark	2,7	2,3	2,4	2,8	2,1	1,9	1,2	2,6
Aust Agder	2,0	1,2	1,5	1,8	0,9	1,7	0,6	1,3
Vest Agder	3,1	2,1	2,2	3,4	1,7	4,3	1,3	4,8
Rogaland	7,7	7,2	15,4	8,1	6,9	17,5	7,4	10,2
Hordaland	9,9	5,9	9,5	5,8	8,4	9,0	8,6	15,0
Sogn og Fjordane	1,9	1,2	1,7	0,8	0,9	1,0	0,5	2,1
Møre og Romsdal	4,0	1,5	1,9	3,0	2,0	1,9	0,7	1,7
Sør-Trøndelag	6,5	4,4	4,8	5,4	5,2	4,0	6,8	4,3
Nord-Trøndelag	2,4	1,1	1,0	1,0	0,6	0,6	0,3	0,3
Nordland	4,2	2,8	1,6	3,7	1,3	1,3	1,7	1,4
Troms	3,5	4,1	2,6	2,9	1,5	1,6	2,7	0,9
Finnmark	1,5	2,2	0,7	2,7	0,8	0,5	0,4	0,6
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vi ser at tendensen er at utenlandske statsborgere med lang UoH eller PhD er mer konsentrert i sentrale strøk enn norske statsborgere. Vest-Europa og Nord-Amerika er sterkt representert i Rogaland. Det skyldes sannsynligvis oljevirkksomheten.

Den årlige innvandring - fordeling på sektorer

Den beholdning av innvandrere som vi til enhver tid har er netto resultatet av individuell inn/utvandring. Det er flere måter å belyse disse strømmene på.

Siden fokus i denne sammenheng er på bidraget til internasjonalisering av norsk forskning gjennom rekruttering av forskere med erfaring fra utlandet ønsker vi å se på de som kommer til Norge som voksne. Derfor tar vi utgangspunkt i de som kommer inn i registrene etter fylte 20 år og som ikke er norske statsborgere⁹. For hvert år lager vi en kohort av innvandrere, deretter ser vi på om - og i så fall hvor, de jobber. Vi gjør dette i

⁹ Noen av dem kan være barn av etniske nordmenn som har oppholdt seg lenge i utlandet det året barnet var 16 år og hvor barnet av ulike grunner *ikke* er norske statsborger. Selv om man da har vokst opp i Norge så vil en bli regnet som innvandrer i denne sammenheng. Vi antar at dette er en meget marginal gruppe.

første omgang for årene 1996 – 1999¹⁰. Vi ser først på 1996 kohorten, dvs. de som ikke er i sysselsettingsfilene i 1995, men som dukker opp i folkeregisteret i 1996, og som er 20 år eller mer.

Tabell 17 Innvandrere, 1996 kohorten, fordeling på næringer 1996- 2000

	1996	1997	1998	1999	2000
Ukjent sektor	126	220	251	167	153
Vareproduserende	730	1126	1280	1199	1099
IKT sektorer	64	86	114	121	138
Tjenester (vareprod.)	938	1304	1639	1742	1730
FoU nat.vit	25	40	53	59	53
FoU samf.vit	10	12	9	7	9
Tjenester (personrettet)	1551	1873	1995	2119	2228
Undervisning forøvrig	81	140	174	199	234
Universiteter	99	119	109	91	102
Ikke i arbeid	11727	8185	6036	5044	4350
Forsvunnet ut av fila		2246	3691	4603	5255
Populasjonen	15351	15351	15351	15351	15351

Vi ser som ventet at det året man kommer til Norge, 1996, så er de aller fleste uten arbeid, deretter kommer personrettede tjenester. Til forskning (institutter og universiteter) kommer det bare en brøkdel. Men som vi så ovenfor, så er ikke andelen utlendinger spesielt lav i disse sektorene, tvert i mot. Det er disse sektorene som har så liten sysselsetting. Vi ser også at en betydelig del personer forsvinner ut av fila, dvs. hvorav de aller fleste reiser til et annet land, sannsynligvis hjemlandet. Vi ser også at det er en svak tendens til at man kommer seg i arbeid, men sannsynligvis vil en del av dem som søker arbeid men ikke får det, reise fra Norge av den grunn.

Vi ser at over fem tusen av de opprinnelige femten tusen har reist ut av Norge igjen etter fem år, over halvparten av dem allerede det første året. Men vi vet ikke noe om hvor lenge de som kom i 1996 hadde planlagt å bli i Norge. I naturvitenskaplig og teknologisk forskning er det en økning i sysselsettingen i perioden, mens den er konstant for samfunnsvitenskap og universiteter.

¹⁰ I det følgende er det personer med utenlands statsborgerskap som blir analysert. Personer som har skiftet til norsk statsborgerskap er holdt utenfor da det å komme inn i Norge med og uten norsk statsborgerskap og bosette seg for en lengre periode er vesensforskjellig.

Tabell 18 1996 kohorten av innvandrere, fordeling på næringer 1996 - 2000

	1996	1997	1998	1999	2000
Ukjent sektor	0,8 %	1,4 %	1,6 %	1,1 %	1,0 %
Vareproduserende	4,8 %	7,3 %	8,3 %	7,8 %	7,2 %
IKT sektorer	0,4 %	0,6 %	0,7 %	0,8 %	0,9 %
Tjenester (vareprod.)	6,1 %	8,5 %	10,7 %	11,3 %	11,3 %
FoU nat.vit	0,2 %	0,3 %	0,3 %	0,4 %	0,3 %
FoU samf.vit	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,1 %
Tjenester (personrettet)	10,1 %	12,2 %	13,0 %	13,8 %	14,5 %
Undervisning forøvrig	0,5 %	0,9 %	1,1 %	1,3 %	1,5 %
Universiteter	0,6 %	0,8 %	0,7 %	0,6 %	0,7 %
Ikke i arbeid	76,4 %	53,3 %	39,3 %	32,9 %	28,3 %
Forsvunnet ut av fila	0,0 %	14,6 %	24,0 %	30,0 %	34,2 %
	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Dette er alle som kommer inn, både høyt og lavt utdannede. Dessverre er andelen med ukjent utdanning så høy for disse ferske innvandrerne at en ikke kan dele den ytterligere opp etter utdanning, da blir det nesten ingen personer igjen i tabellen.

Det mest iøynefallende ved tabellen er den høye andelen som forlater Norge igjen - og den høye andelen ikke sysselsatte. Disse årene er preget av krigen i det tidligere Jugoslavia. Det kan ha ført til en situasjon hvor store grupper kommer og enten reiser tilbake, eller blir sendt tilbake. Det kan være en forklaring på den store andelen som forsvinner. Som tabellen nedenfor viser er det en økende utvandring de seneste årene, men en god del av dette er sannsynligvis knyttet til bølgen med flyktninger fra Balkan.

Tabell 19 Utvandring utenlandske statsborgere, 1987 - 2000

År	Antall innvandringer	Antall utvandringer	Differanse
1987	17412	4862	12550
1988	16824	3517	13307
1989	13568	8797	4771
1990	11612	9516	2096
1991	11796	8887	2909
1992	12465	8763	3702
1993	16194	12167	4027
1994	12312	11630	682
1995	11708	9709	1999
1996	12012	13043	-1031
1997	15067	13700	1367
1998	18369	15168	3201
1999	18565	17967	598

Vi ser en økende inn/utvandring på slutten av nittitallet¹¹. Hadde vi *ikke* hatt så stor andel med ukjent utdanning, så kunne en gjort en studie av nettoeffekten mhp. kompetanse målt ved høyeste oppnådde utdanning som kunne gitt noen klare svar. Det er uansett et studium som ligger utenfor rammene av dette notatet.

Oppsummering

Den viktigste konklusjonen er at med en så stor andel ukjent utdanning for innvandrere er det kartlegge hvilken kompetanse innvandrerne har med seg. Dermed har en ikke et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for utforming av politikk på dette området.

Denne mangelen på utdannings- og yrkesdata er ikke unik for Norge, snarere tvert i mot. Med gjennomføringen av den store ad hoc undersøkelsen (ADU) kom en et godt stykke lenger.

Men for de som kom til Norge og dro igjen før ADU 1999 er problemet uløst. I tillegg kommer at for hvert år så stiger andelen med ukjent utdanning siden det ikke finnes systematiske registreringsrutiner. Ved å utnytte innvandrerens kontaktkat med myndighetene i ulike sammenhenger til å samle inn utdannings- og yrkesopplysninger kan en løse dette problemet.

UDI har her en nøkkelrolle og det pågår et arbeid i samarbeid med SSB. Slike prosesser er i sin natur ikke raske så det vil nok ennå ta noen år før disse rutineene er på plass.

For forskere ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter løser NIFU sitt forskerpersonalregisteret det problemet med manglende utdannings- og yrkesopplysninger. Det er en liten andel av innvandrerne som arbeider ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner. Men siden disse gruppene anses som svært viktig burde neste skritt være å koble forskerpersonalregisteret med migrasjonsdata og sysselsettingsdata.

Innføringen av yrkeskoder basert på ISCO i det norske statistiske systemet kan åpne nye analytiske muligheter, men gitt både de grunnleggende metodiske problemene med å klassifisere yrker og den spesielle utformingen ISCO har fått bør en ha nøkterne forventninger til hva disse kodene gir utover utdanningsbakgrunn.

Migrasjonsdataene må også løpende sjekkes for indre konsistens. Primært av administrative årsaker, men også med hensyn på forskningsformål. Manglende konsistens er ofte en indikator på at registreringssystemene ikke er gode nok. Man bør for eksempel ikke kunne ha to utflyttingsmeldinger etter hverandre - uten en innflyttingsmelding i mellom.

Gitt at data på innvandrerens utdanning og kompetanse var av god kvalitet, så har registerdata et stort potensiale. Dette fordi en på en uten store kostnader kan via person- og foretak/bedriftsnummer kan koble på inntekt, geografisk mobilitet, bransje, en lang rekke andre sosioøkonomiske bakgrunnsvariable.

¹¹ Vi har her bare brukt tallene fram til 1999, fordi det ser ut til å være noen problemer med periodiseringen for innvandringstallene i 2000 og 2001.

Vedlegg 1: Datakvalitet på migrasjonsdata

I første omgang forsøkte vi å bruke de filene som den årlige migrasjonsstatistikken er bygd på. Imidlertid viste det seg - av flere årsaker, men i hovedsak pga. at det i periodisering av meldingene var så mye inkonsistens - at vi måtte gå tilbake til de opprinnelige meldingene fra folkeregisteret.

Databasen med migrasjonsmeldinger inneholder 638.140 linjer og er etter det vi får opplyst fra SSB et ”rått” utdrag av meldingsbasen av de personer som også finnes i SSB sine sysselsettingsfiler, dvs. den yrkesaktive befolkning.¹²

Denne fila inneholder følgende variabler:

- løpenummer, som er et unikt nummer som erstatter personnummeret
- hvorvidt meldingen gjelder utvandring (kode = 2) eller innvandring (kode = 3)
- år og måned for ut/innvandring
- til/fra land

Det første vi gjør er å rense fila for trivielle dubletter, dvs. to linjer som er *helt* like. Det er i alt 6.265 slike linjer. De aller fleste, 5934 av personene bare har én dublett, av 6091.

Deretter tar vi bort de tilfellene der det bare er til/fraflyttingslandet som er forskjellig mellom to records. Det er ikke logisk å flytte til to land samtidig. Det er 571 slike linjer, hvor personen ut/innvandrer til to ulike land i samme år og samme måned, et meget lite antall. Siden de laveste landnumrene kommer først blir de ”fjernere” landene – med høyere landnummer fjernet ved denne prosedyren.

Det er heller ikke logisk at man både vandrer inn og ut i samme måned. Det er 734 linjer hvor utvandring og innvandring skjer i samme år og måned. Som i tidligere tilfelle har de aller, aller fleste bare en slik dobbel inn/utvandring, 672 av alle totalt 729 personer.

Det er også ulogisk å migrere til/fra *Norge*, men det finnes 38 slike meldinger fra 36 personer. Sannsynligvis er det her snakk om feilregistrering av hvilket land man flytter fra/til.

Hvis vi ser på dem med mer enn én migrasjonsmelding, så er spørsmålet hvorvidt dette er konsistente historier, dvs. at inn- og utvandring meldinger følger hverandre. Dessverre finner vi 2371 personer som minst én gang i sin migrasjonshistorie har to inn/utvandring meldinger etter hverandre.

¹² Som her er definert som alle personer er/har vært mellom 16 og 70 år i perioden 1986 – 2001.

Tabell 20 Inkonsistente migrasjonshistorier 1986 – 2001

Antall meldinger per person	Antall personer
2	651
3	1111
4	310
5	205
6	43
7	22
8	10
9	9
10	8
11	2
I alt	2371

Det er sikkert flere årsaker til at slike inkonsistenser oppstår. Folk melder at de skal reise ut – og så reiser de ikke, eller de registrerer seg ikke når de kommer tilbake fra utenlandsopphold. Det er forholdsvis få – og en rask test viser at bare om lag 500, dvs. 21 % av personene med slike inkonsistente historier har vært sysselsatt i perioden. Dermed kan en for mange analytiske formål bare se bort fra denne gruppen, spesielt fordi det ikke uten ytterligere opplysninger er noen triviell sak å lage konsistente historier. Vi har derfor valgt fjerne alle med inkonsistente historier fra det datasettet som er benyttet.

Tabell 21 Ulike inndelinger av personer med innvandringsbakgrunn/utenlandsk bakgrunn, etter statsborgerskap og innvandringskategori

	Innvandrings- bakgrunn	Utenlands- fødte	Utenlandske statsborgere
Norske og utenlandske statsborgere i alt	526 140	315 147	185 863
Uten innvandringsbakgrunn ³	-	-	1 771
Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn	259 221	259 221	158 958
Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre ⁴	51 483	-	11 044
Utenlandsadopterte ⁵	14 796	14 796	288
Utenlandsfødte med en norskfødt forelder ⁶	23 926	23 926	3 841
Norskfødte med en utenlandsfødt forelder ⁶	159 510	-	9 541
Født i utlandet av norskfødte foreldre ⁵	17 204	17 204	420
Norske statsborgere i alt	342 048	151 640	-
Uten innvandringsbakgrunn ³	-	-	-
Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn	100 263	100 263	-
Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre ⁴	40 439	-	-
Utenlandsadopterte ⁵	14 508	14 508	-
Utenlandsfødte med en norskfødt forelder ⁶	20 085	20 085	-
Norskfødte med en utenlandsfødt forelder ⁶	149 969	-	-
Født i utlandet av norskfødte foreldre ⁵	16 784	16 784	-
Utenlandske statsborgere i alt	184 092	163 507	185 863
Uten innvandringsbakgrunn ³	-	-	1 771
Førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn	158 958	158 958	158 958
Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre ⁴	11 044	-	11 044
Utenlandsadopterte ⁵	288	288	288
Utenlandsfødte med en norskfødt forelder ⁶	3 841	3 841	3 841
Norskfødte med en utenlandsfødt forelder ⁶	9 541	-	9 541
Født i utlandet av norskfødte foreldre ⁵	420	420	420

Kilde: SSB, En litt forenklet utgave av (www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/tab-2002-09-19-01.html).

Forklaringer til tabellen.

¹	Innvandrerbefolkningen omfatter personer som har to utenlandsfødte foreldre, eller mer presist: Personer som verken har foreldre eller besteforeldre som er født i Norge.
²	'uten norsk bakgrunn' er en forenkling av 'uten norskfødte foreldre eller besteforeldre født i Norge'.
³	Dette er blant annet norskfødte (med norskfødte foreldre) som har bosatt seg i utlandet og fått tilflyttingslandets statsborgerskap, og som senere har vendt tilbake til Norge.
⁴	Norskfødte med to utenlandsfødte foreldre/uten norskfødte foreldre eller besteforeldre.
⁵	Noen av dem som nå er i kategorien 'født i utlandet av norskfødte foreldre' skulle være med i 'utenlandsadopterte', og omvendt. Utenlandsadopterte med to utenlandsfødte adoptivforeldre blir regnet som førstegenerasjonsinnvandrere.
⁶	Omfatter også en del personer med to utenlandsfødte foreldre, men med minst en norskfødt besteforelder. Motsatt blir de med fire norskfødte besteforeldre holdt utenfor.